

Barnets bästa i barn- och ungdomsvården

Nya rapporter från
Institutet för mänskliga rättigheter

Charlotte Palmstierna, Johanna Von Bahr, Anna Nilsson
Institutet för mänskliga rättigheter

Skrivtolk

Charlotte Palmstierna

Ställföreträdande direktör
Institutet för mänskliga rättigheter

Granskning av genomförandet av Sveriges åtaganden

Internationell nivå: Granskningsorgan inom FN och Europarådet

Nationell nivå: Institutet för mänskliga rättigheter

- Oberoende offentligt organ
- Årliga rapporter
- Rapporter
- Internationella granskningsrapporter
- Remissyttranden

Barnets bästa – direkt tillämplig

- Inkorporering och transformering
- **Materiell rättighet** – en bedömning av barnets bästa ska göras – en rättighet för barnet
- **Rättslig tolkningsprincip** – ska väga tungt
- **Ett tillvägagångssätt** – konsekvensanalys, barnets intressen, behov och rättigheter
- Konventionen **i sin helhet** ger vägledning

Undersökning om SiS

- Uppföljning av FN-kommittéers rekommendationer
- Inhämtning av uppgifter från SiS
- Tillsynsmyndigheter uppmärksammat problematik med utskrivning

Konsekvenser för barn och ungas mänskliga rättigheter?

I väntan på vadå?

– barn och unga blir
kvar på övertid vid
SiS ungdomshem

Johanna von Bahr, utredare

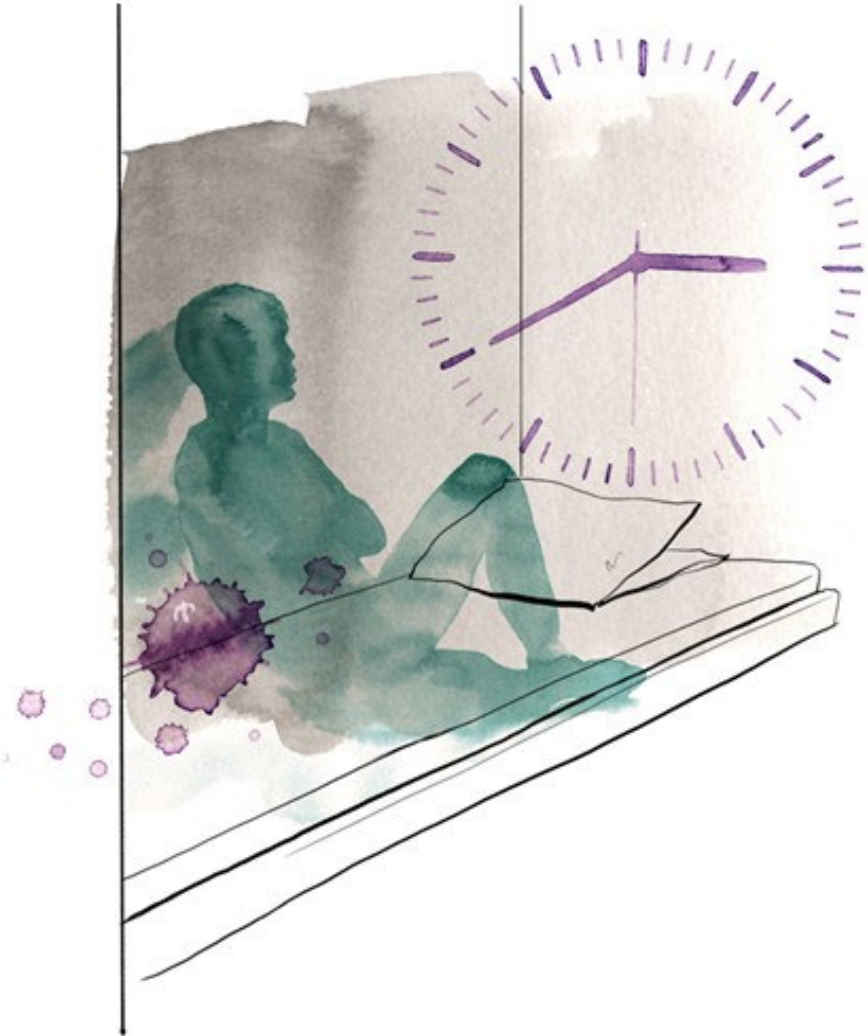
” Alltså mitt huvud gick i femhundra hela tiden. Jag visste inte vad som skulle hända, hur länge det skulle pågå... jag hade så mycket tankar och frågor... till slut visste jag inte vart jag skulle ta vägen. Och sen gjorde jag som jag alltid gjort, bara liksom stänger av, det är det som har funkat för mig.

Flicka som varit placerad på akutavdelning i ett halvår utan en plan för sin behandling

Övertid vid LVU-placering på SiS

- SiS beslutar om utskrivning från SiS-hem
- Socialnämnden begär eller medger utskrivning

Det är vanligt att barn och unga hålls kvar på övertid

- Ett systematiskt problem:
8-16 procent vid varje givet tillfälle
- Många hålls kvar på **låsbar avdelning**
- Drabbar olika grupper barn och unga,
flickor är överrepresenterade

Barnen vittnar om en psykiskt påfrestande tillvaro och stor ovisshet

- Svårt att få kontakt med soc
- Begränsad eller felaktig information
- Upplevelse av att vara övergiven
- Psykisk ohälsa

” Soc svarar aldrig, svarar aldrig, har varit ett år och två månader och jag var klar med min behandling i början av sommaren, hon har sagt i fem, sex månader och vi kollar på familjehem bla bla bla och hon kollar inte, hon säger bara så för det stressar henne att säga som det är.

Pojke placerad på
övertid

Varför är detta ett problem utifrån mänskliga rättigheter?

- Det svenska systemet möjliggör **godtyckliga frihetsberövanden**
- Strider mot **FN:s barnkonvention** (artikel 37(b))
- Strider mot **Europakonventionen** (artikel 5)

” Avdelningen är ett fängelse på riktigt. Gallerna, känslan att bo här, reglerna och allting.

Pojke placerad på
övertid

Varför är detta ett problem utifrån mänskliga rättigheter?

- Strider mot **FN:s barnkonvention** (artikel 12)
- Rätt att **få information**
- Informationen ska vara **barnanpassad och tillgänglig** för barn och unga med funktionsnedsättning

” Jag vet inte min vårdplan. De har inte visat eller sagt nånting [...] Jag vet ju själv att jag måste sköta mig, inte hamna i konflikt, inte bli avskild, inte komma i vård i enskildhet. Det är det jag vet.

Pojke placerad på
övertid

In- och utskrivning är inte rättssäker

- Bristande prövningar av barnets bästa vid placering
- Kraven i Europakonventionen art 5 måste vara uppfyllda
- Det behövs särskilda krav i lag

Rekommendationer:

- **Förebygg godtyckliga frihetsberövanden**
- **Utred tidsbegränsade placeringar på SiS**

Vad säger barn och unga att de hade behövt för stöd tidigare i livet?

- Socialsekreterare som lyssnar och informerar
- Möjlighet att vara delaktiga
- Vårdplaner som går att förstå och uppnå
- Stöd för kontakt med familjemedlemmar under omhändertagande
- Möjlighet att få bo hos släktingar
- Stöd och anpassning i skolan

Låsta statliga ungdomshem

– vår tids institutioner
för barn och unga med
funktionsnedsättning

Anna Nilsson, utredare

Barnets bästa gäller även barn med funktionsnedsättning

Artikel 7

Barn med funktionsnedsättning

1. Konventionsstaterna ska vidta alla nödvändiga åtgärder som behövs för att säkerställa att barn med funktionsnedsättning fullt åtnjuter **alla mänskliga rättigheter** och grundläggande friheter **på lika villkor** som andra barn.
2. I alla åtgärder som rör barn med funktionsnedsättning ska **barnets bästa** komma i främsta rummet.

Artikel 23

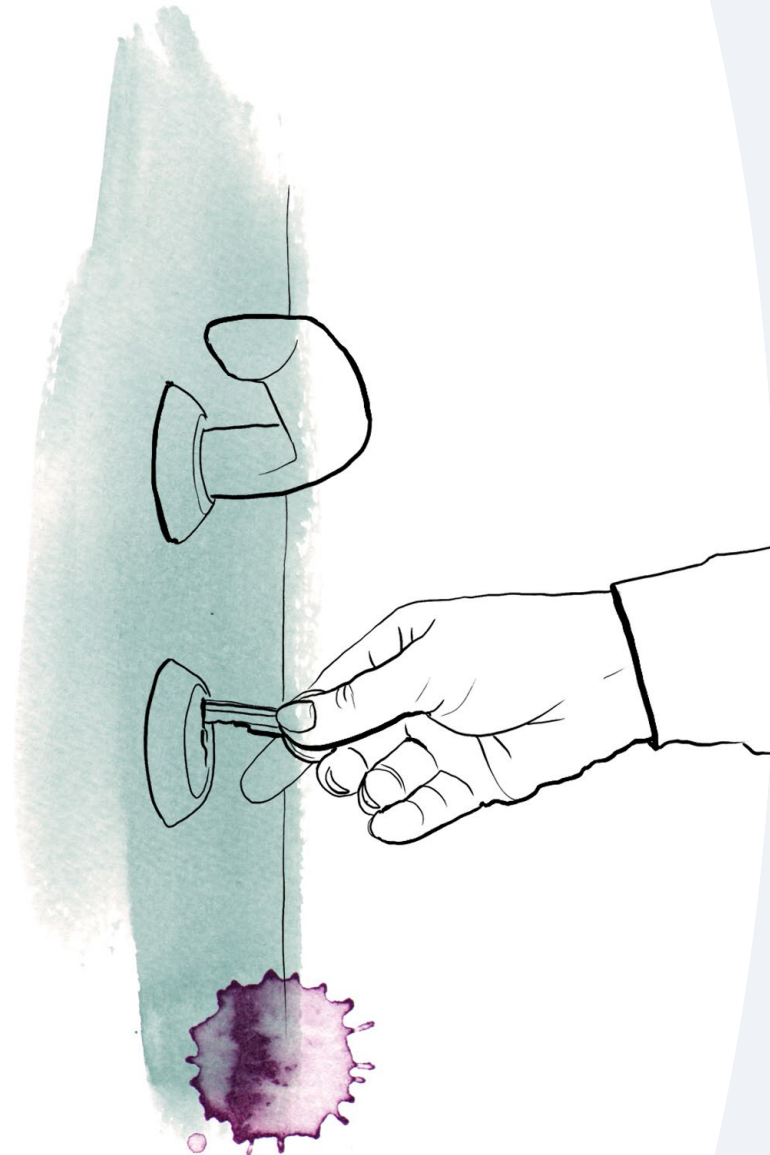
Respekt för hem och familj

3. Konventionsstaterna ska säkerställa att barn med funktionsnedsättning har lika rättigheter i familjelivet. [...]
4. Konventionsstaterna ska säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja, utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig överprövning i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, finner att sådant åtskiljande är nödvändigt för **barnets bästa**. Ett barn ska inte i något fall skiljas från sina föräldrar på grund av barnets eller den ena eller båda föräldrarnas funktionsnedsättning.

Otillåtna institutioner enligt FN:s funktionsrättskommitté

- oproportionerligt många personer med funktionsnedsättning
- avskild från samhällsgemenskapen
- rigida förhållningsregler och rutiner
- övervakning
- begränsat utbud av fritidsaktiviteter

Källa: FN:s funktionsrättskommitté (2017) Allmän kommentar nr 5 om ett självständigt liv och att vara inkluderad i samhällsgemenskapen, para. 16 (c)

De flesta på SiS har en funktionsnedsättning

Diagnoser	Flickor på SiS	Pojkar på SiS	Barn och unga generellt
ADHD/ADD	92 %	70 %	6–10,5 % i åldrarna 10–17 år
Autism	33 %	18 %	0,5–2 % av barn
PTSD	64 %	28 %	5,6 % av befolkningen får PTSD någon gång under livet.
Intellektuell funktionsnedsättning	9 %	6 %	1 % av befolkningen

Placering på SiS i brist på alternativ

- Brist på familjehem och HVB för barn och unga med funktionsnedsättningar
- Särskilt för barn med utåtagerande beteende, missbruk och/ eller självskadeproblematik

” Jag tycker inte att barn och unga med NPF hör hemma på SiS. Det skapar bara mer trauman som de ska jobba med.

Socialsekreterare

Rekommendationer

- **Ta fram en strategi för avinstitutionalisering.**
- **Utveckla stödet** till barn och unga med funktionsnedsättning som riskerar fara illa och deras familjer.
- **Förbjud isolering** av barn och unga.
- Genomför förslagen om **hälsovård, sjukvård och tandvård** för barn och unga placerade på SiS ungdomshem som presenteras i SOU 2023:66.
- Inrätta en **oberoende klagomålsmekanism** som gör det möjligt för barnen och ungdomarna att få upprättelse och ersättning vid rättighetskränkningar.

Frågor?

Charlotte Palmstierna, Johanna Von Bahr, Anna Nilsson

Institutet för mänskliga rättigheter